

ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 349.232

DOI <https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i5.933>

Д. В. Маковський
orcid.org/0000-0003-1781-3780
аспірант кафедри правознавства
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ ТА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Першочерговим завданням держави є забезпечення соціального захисту свого населення та створення умов для достатнього життєвого рівня людини в державі. Право на соціальний захист належить до найважливіших прав особи, яке має визнаватися та гарантуватися на рівні держави. У ст. 1 Конституції України визначається, що наша держава є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною та правовою. Низка статей (наприклад, ст.ст. 3, 36, 44, 46, 47, 48 Основного Закону) містять положення, які закріплюють засади соціального захисту населення. Проте ефективність реалізації соціального напрямку розвитку держави безпосередньо залежить від її політики, яка має бути спрямована на забезпечення соціальних прав усіх людей, які проживають у нашій державі, а особливо захистити окрему категорію населення, яка має певні особливості у професійній діяльності. До категорії населення, яке потребує особливого соціального захисту, слід зарахувати працівників Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (згідно зі ст. 11 Закону України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» [1] до особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України належать військовослужбовці, державні службовці та інші працівники), діяльність яких спрямована на забезпечення національної безпеки України від зовнішніх і внутрішніх загроз та є складником сектора безпеки і оборони України). Втім, незважаючи на те, що Конституція України проголошує низку прав та свобод людини і громадянина, реальне гарантування прав та свобод особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України нині є малоефективним.

Мета статті – проаналізувати чинне законодавство щодо соціальних гарантій особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також дослідити погляди науковців у зазначеній царині, на підставі чого зробити певні висновки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціальних гарантій працівників досліджувалися такими вітчизняними вченими, як В.М. Андрійв, Н.Б. Болотіна, М.І. Іншин, М.І. Дерев'яно, М.М. Клемпарський, О.Л. Кучма, К.Ю. Мельник, О.В. Москаленко, П.Д. Пилипенко, О.І. Процевський, С.М. Синчук, І.М. Сирота, Б.І. Сташків, О.В. Тищенко, Г.І. Чанишева, Л.І. Шумна, В.І. Щербина, М.М. Шумило, О.М. Ярошенко та ін. Водночас соціальним гарантіям особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України бракує уваги.

Виклад основного матеріалу. Важливу роль в умовах формування в Україні правової демократичної держави відіграють гарантії, які прийнято поділяти на загальносуспільні (загальносоціальні) та юридичні. Перші включають політичні, економічні, соціальні й духовні (культурні), де ними є відповідні суспільні системи – політична, економічна, соціальна й культурна (духовна), які склалися й функціонують у нашому соціумі [2, с. 41].

У нашому дослідженні буде приділена увага соціальним гарантіям, які розглядаються як матеріальні і юридичні засоби, що забезпечують реалізацію соціально-економічних прав членів соціуму (право на працю, відпочинок, житло, безоплатну освіту й безоплатну медичну допомогу, на матеріальне забезпечення у старості й у випадку непрацездатності та ін.), забезпечуються соціальною політикою держави, а їхньою матеріальною основою здебільшого виступають фонди держави й підприємств як частина національного фонду, що спрямовується на соціальне забезпечення й на задоволення на безоплатних або пільгових засадах соціально-пріоритетних потреб членів суспільства [3, с. 57]. Характеризуючи їх поняття і зміст, І.Й. Магновський доходить висновку, що (а) соціальні гарантії й порядок їх реалізації є результатом правозахисної діяльності держави, вони визначаються комплексом політичних, ідеологічних, соціальних і юридичних чинників;

(б) сутність цих гарантій полягає в якості законодавчої бази і рівні правової культури учасників соціальних відносин; основу цього правового інституту становить соціальна функція держави, при якій вирішальне місце займає система державних органів та організацій; (в) зміст та ефективність соціальних гарантій прав та свобод громадян прямо пропорційні вмінню й навичкам володіння інститутом правозахисної діяльності осіб, які мають відповідні знання, надають правові послуги й допомогу тим, хто її потребує; (г) головною умовою ефективності значення цього правового інституту була, є й залишається наявність механізму всеохоплюючого контролю й нагляду за втіленням у життя заходів соціального характеру державою, її органами й організаціями, всіма посадовими особами, які представлені в них; (д) інститут соціальних гарантій прав та свобод громадян не тільки має право йменуватися окремим правовим інститутом, а й має становити собою самостійну складову частину юриспруденції, яка включає в себе компоненти різних галузей міжнародного й національного законодавства, а значить, його становлення й розвиток; (е) це майбутнє суспільство, це рівень безконфліктних правовідносин, це важлива умова підтримки режиму законності і правопорядку, міцність державних устоїв, де голова всьому – закон, а всі, хто живе в такій державі, – це його законслухняні виконавці [4, с. 146–147].

На особовий склад Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України також поширюються соціальні гарантії. Так, згідно із Законом України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» соціальний та правовий захист державних службовців та інших працівників Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України забезпечується на загальних підставах відповідно до законодавства про працю і державну службу. Соціальний та правовий захист військовослужбовців Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та членів їхніх сімей здійснюється відповідно до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [5] та інших законів. Зокрема, держава гарантує їм матеріальне та інше забезпечення в розмірах, що стимулюють заінтересованість у військовій службі (грошове, речове забезпечення). Цим Законом також визначено порядок реалізації права військовослужбовців на відпочинок, порядок надання основних та додаткових відпусток, забезпечення безоплатної медичної допомоги та санаторно-курортного лікування і відпочинку, а також порядок забезпечення житловими приміщеннями.

До цього Закону неодноразово вносилися зміни стосовно гарантій прав та свобод військовослуж-

бовців, зокрема щодо недопущення скасування чи звуження їх змісту та обсягу в процесі прийняття нових законів або внесення змін до чинних. Приміром, Законом України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» [6] було виключено ч. 3 ст. 1-2 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», яка передбачала, що «нормативно-правові акти органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які обмежують права і пільги військовослужбовців та членів їх сімей, є недійсними». Це положення явно суперечить Конституції, а також рішенню Конституційного Суду України від 9 липня 2007 р. № 6-рп/2007 (справа про соціальні гарантії), у мотивувальній частині якого було зазначено: «... пільги, компенсації і гарантії є складовою частиною конституційного права громадян на соціальний захист і достатній рівень життя кожного» [7]. Тобто згідно з Рішенням КСУ не можна звужувати в разі прийняття нових законів або внесення змін до чинних не лише саме право, а й гарантії, завдяки яким воно може бути реалізованим. На це звертають увагу й науковці та наполягають на поновленні чинності цієї норми, зокрема ч. 3 ст. 1-2 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [8, с. 213].

Одним із законодавчих актів, що закріплюють гарантії соціального захисту вказаної категорії працівників, на якому доцільно зупинитися, є Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених із військової служби, та деяких інших осіб» [9], яким закріплено особливості призначення пенсій військовослужбовцям, зокрема, передбачено право військовослужбовців вибирати вид пенсії, якщо вони мають право на різні державні пенсії, звільнення пенсій військовослужбовців від оподаткування, розміри пенсій залежно від вислуги років та мінімальні пенсії, надбавки до пенсій, підвищені розміри пенсій по інвалідності, пенсії в разі втрати годувальника і т.п. На військовослужбовців Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України поширюються права і соціальні гарантії, передбачені також Законом України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист» та іншими законодавчими актами, які регулюють відносини в зазначеній царині. Тобто соціальні гарантії досліджуваної категорії осіб передбачено низкою законодавчих актів. Водночас, незважаючи на законодавче врегулювання цього питання, багато питань залишається невирішеними в умовах сьогодення.

22 жовтня 2021 р. Президентом України було підписано Указ про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Концепцію

реформування Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України», метою якої є реформування та розвиток Служби як сучасного органу, який забезпечує високоякісний захищений урядовий зв'язок і кіберзахист органів державної влади та критичної інфраструктури та передбачає запровадження уніфікованої системи планування та управління ресурсами на основі сучасних європейських та євроатлантичних підходів. Як зазначає Ю. Щиголь, «всі заходи в межах реалізації стратегії дадуть змогу підвищити інституційну спроможність, а також оптимізувати організаційну структуру Держспецзв'язку» [10].

Вважаємо, підписання Президентом України згаданого Указу заслуговує на схвалення та є кроком у правильному напрямі, оскільки з огляду на нинішні реалії соціальні гарантії цієї категорії працівників потребують якнайшвидшого вдосконалення, а дієві соціальні гарантії у досліджуваній сфері – це гарантування державою соціального забезпечення кожного службовця особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України під час виконання ним службових обов'язків.

Також варто акцентувати й на міжнародних документах, які передбачають гарантування прав та свобод громадян, зокрема службовців державної служби, серед яких вагоме місце посідають Статут ООН від 26 червня 1945 р., Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. і Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. та факультативні протоколи до них.

Висновки. Підбиваючи підсумки вищевикладеного, слід наголосити на важливості дотримання соціальних гарантій працівників загалом та особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, до яких належать військовослужбовці, державні службовці та інші працівники, зокрема. Під соціальними гарантіями особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України пропонуємо розуміти закріплені в нормативно-правових актах, які регулюють відносини в цій сфері, об'єктивні й суб'єктивні умови, засоби та способи, які забезпечують утвердження, усунення можливих перешкод, реалізацію, охорону, захист, відновлення соціальних прав та свобод осіб з урахуванням особливостей, що пов'язані з проходженням ними служби. Зазначено, що, незважаючи на те, що Конституцією України проголошено цілу низку прав та свобод людини і громадянина, реальне гарантування прав та свобод особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України нині є малоефективним. Тому без реалізації конституційних норм у повсякденному

житті вони залишатимуться тільки гаслами, що може негативно позначитися на результатах службової діяльності цієї категорії осіб. І тому головною ціллю держави в досліджуваній царині має бути вдосконалення соціальних гарантій цієї категорії осіб, зокрема державних службовців, військовослужбовців, діяльність яких спрямована на забезпечення національної безпеки України від зовнішніх і внутрішніх загроз, та узгодження їх із вимогами сьогодення. Вважаємо підписання Президентом України Указу про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 22 жовтня 2021 року «Про Концепцію реформування Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України» кроком у правильному напрямі, оскільки з огляду на нинішні реалії соціальні гарантії особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України потребують вдосконалення.

Література

1. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3475-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 258.
2. Нова Конституція України: Огляд, коментарі і текст Основного Закону / за ред. В.Ф. Погорілка. Київ : Правова держава, 1997. 156 с.
3. Политология : энциклопедический словарь / общ. ред. и сост. Ю.И. Аверьянов. Москва : Изд. Моск. комерч. ун-та, 1993. 431 с.
4. Магновський І.Й. Гарантії прав і свобод людини і громадянина в праві України (теоретико-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2003. 221 с.
5. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20 грудня 1991 р. № 2011-ХІІ / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 15. Ст. 190.
6. Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні : Закон України від 27 березня 2014 р. № 1166-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 20-21. Ст. 745.
7. Рішення Конституційного Суду України від 9 липня 2007 р. № 6-рп/2007 у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень ст. 29, 36, частини другої ст. 56, частини другої ст. 62, частини першої ст. 66, пунктів 7, 9, 12, 13, 14, 23, 29, 30, 39, 41, 43, 44, 45, 46 ст. 71, ст. 98, 101, 103, 111 Закону України «Про Державний бюджет України на 2007 рік» за конституційним поданням 46 народних депутатів України (справа про соціальні гарантії громадян) / Конституційний Суд України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0a6p710-07#Text>
8. Медвідь Л.П. Права, свободи та обов'язки військовослужбовців в Україні: конституційно-правові аспекти : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2016. 249 с.
9. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб : Закон України від 9 квітня 1992 р. № 2262-ХІІ / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 29. Ст. 399.

10. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 22 жовтня 2021 року «Про Концепцію реформування Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України»: Указ Президента України від 22 жовтня 2021 р. № 544/2021 / Президент України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5442021-40437>

Анотація

Маковський Д. В. До питання соціальних гарантій особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. – Стаття.

У роботі проаналізовано чинне законодавство щодо соціальних гарантій особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також погляди науковців, на підставі чого зроблено відповідні висновки. Наголошено на важливості дотримання соціальних гарантій працівників загалом та особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, до яких належать військовослужбовці, державні службовці та інші працівники зокрема. Під соціальними гарантіями особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України пропонуємо розуміти закріплені в нормативно-правових актах, які регулюють відносини у цій сфері, об'єктивні й суб'єктивні умови, засоби та способи, які забезпечують утвердження, усунення можливих перешкод, реалізацію, охорону, захист, відновлення соціальних прав та свобод осіб з урахуванням особливостей, що пов'язані з проходженням ними служби. Зазначено, що незважаючи на те, що Конституцією України проголошено цілу низку прав та свобод людини і громадянина, реальне гарантування прав та свобод особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України нині є малоефективним. Тому без реалізації конституційних норм у повсякденному житті вони залишатимуться тільки гаслами, що може негативно позначитися на результатах службової діяльності цієї категорії осіб. І тому головною ціллю держави в досліджуваній царині має бути вдосконалення соціальних гарантій даної категорії осіб, зокрема державних службовців, військовослужбовців, діяльність яких спрямована на забезпечення національної безпеки України від зовнішніх і внутрішніх загроз, та узгодження їх із вимогами сьогодення. Зроблено висновок, що підписання Президентом України Указу про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 22 жовтня 2021 року «Про Концепцію реформування Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України» є кроком у вірному напрямі, оскільки нинішні реалії соціальні гарантії особового складу Державної служби спе-

ціального зв'язку та захисту інформації України потребують вдосконалення.

Ключові слова: держава, соціальні гарантії, державна служба, державні службовці, військовослужбовці.

Summary

Makovskiy D. V. On the issue of social guarantees of the personnel of the State Service of Special Communications and Information Protection of Ukraine. – Article.

The current legislation on social guarantees of the personnel of the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine, as well as the views of scientists are analyzed, on the basis of which the relevant conclusions are made. The importance of observance of social guarantees of employees in general and the personnel of the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine, which includes servicemen, civil servants and other employees in particular, was emphasized. Under the social guarantees of the personnel of the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine we propose to understand the objective and subjective conditions, means and methods enshrined in regulations governing relations in this area, means and methods that ensure approval, elimination of possible obstacles, implementation, protection, restoration of social rights and freedoms of persons, taking into account the peculiarities associated with their service. It is noted that despite the fact that the Constitution of Ukraine proclaims a number of human and civil rights and freedoms, the real guarantee of the rights and freedoms of personnel of the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine is not effective today. Therefore, without the implementation of constitutional norms in everyday life, they will remain only slogans, which may negatively affect the performance of this category of persons. Therefore, the main goal of the state in the study area should be to improve social guarantees for this category of persons, including civil servants, servicemen, whose activities are aimed at ensuring national security of Ukraine from external and internal threats, and bring them in line with current requirements. It is concluded that the signing by the President of Ukraine of the Decree on the Decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of October 22, 2021 "On the Concept of Reforming the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine" is a step in the right direction. Ukraine's special services and information protection services need to be improved.

Key words: state, social guarantees, civil service, civil servants, servicemen.